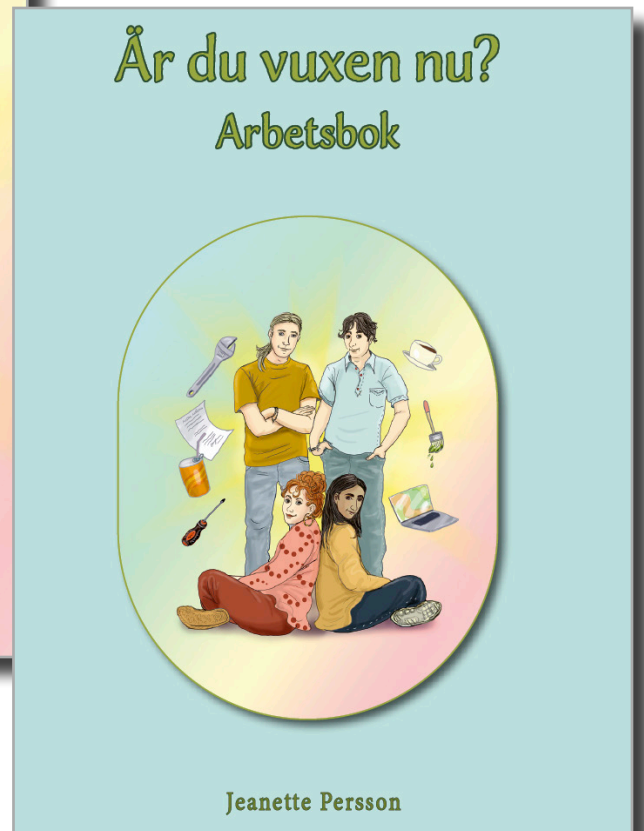

Lärarhandledning till läromedlet

Är du vuxen nu?

Av Annika Rehn och
Jeanette Persson

För vem?

Den här lärarhandledningen syftar till att ge ett stöd till lärare och annan personal som använder boken *Är du vuxen nu?* med tillhörande arbetsbok.

Är du vuxen nu? med arbetsbok är till för elever i anpassad gymnasieskola som läser nationella program men givetvis kan elever som läser ämnesområden ha nytta och glädje av materialet. Självklart kan det också användas av folkhögskolor med anpassad undervisning och på Komvux som anpassad utbildning.

De pedagoger som kommit med önskan om detta läromedel såg det som en fördel om man kunde ha en skönlitterär berättelse att utgå ifrån som kunde locka eleverna till att vilja läsa och sedan arbeta med det som står i texten.

Man såg en stor vinst i att eleverna får möjligheten till att identifiera sig med personerna i den skönlitterära boken och förstå att framtiden efter anpassat gymnasium kan se olika ut för olika personer. Det handlar om elevernas möjligheter till en framtid på arbetsmarknaden och en meningsfull tillvaro. Vi har även otaliga bevis för att om man ska fånga en elevs intresse för att lära sig något i anpassad skola så räcker vanlig entusiasm inte så långt. Identifikation i kombination med en underhållande text som är lättläst och spännande är ett måste för att få många.

Bakgrund

I FN:s Allmän förklaring om de mänskliga rättigheter Artikel 23 står att läsa:

”Var och en har rätt till arbete, fritt val av sysselsättning, rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden samt till skydd mot arbetslöshet.” En del elever som gått anpassad skola prövas mot arbetsmarknaden efter gymnasiet. Ibland leder det till en anställning, kanske med stöd av ett lönebidrag. Men långt ifrån alla når dit.

Efter praktik och omdömen från skolan hänvisas många elever från anpassad gymnasieskola till daglig verksamhet efter studenten. För en del är den dagliga verksamheten en bra insats och motsvarar de förväntningar och behov som finns.

Andra ser inte daglig verksamhet inte som ett alternativ. Man vill ha ett ”riktigt jobb”, vara som alla andra, ha lön och inte leva på bidrag.

Det är mot denna bakgrund som Bona Signum har gjort ett lättillgängligt material *Är du vuxen nu?* om arbetsliv och sysselsättning efter anpassat gymnasium.

Vad händer efter gymnasiet, var ska jag jobba? Passar jag på ordinarie arbetsmarknaden eller i en daglig verksamhet? Och vad är skillnaden?

Vad krävs för att ha en anställning och vart ska jag få min inkomst ifrån?
Måste jag vara på daglig verksamhet hela mitt liv?

Genom en skönlitterär bok får eleverna möjlighet att följa olika huvudpersonernas väg och deras val.

Boken ger inga färdiga svar på utmaningarna personerna möter men ska leda till samtal och reflektion för eleverna. Vad har just jag för förutsättningar och vad drömmer jag om?

I tillhörande arbetsbok sätts svåra ord som till exempel aktivitetsersättning och lönebidrag i ett sammanhang som leder till ökad begriplighet och en djupare förståelse. Här finns också frågor som kan användas i undervisningen.

Författaren till Är du vuxen nu? Annika Rehn arbetar sedan drygt tio år som vuxenpedagog inom daglig verksamhet.

Annika Rehn berättar om sina erfarenheter:

”Ungdomarna jag möter har ofta stora förväntningar på livet efter gymnasiet, precis som alla ungdomar har. Ibland är det egna drömmar och förväntningar men här finns också ofta föräldrars och samhällets föreställningar om hur ett vuxenliv ska se ut.

Ungdomarna är uppvuxna i ett samhälle som betonar allas lika värde och rättigheter. Men när skolan är slut väntar en annan tillvaro. Arbetet man drömde om kanske blev en daglig verksamhet och huset man vill köpa blev till en gruppbostad.

Att kliva från skolans värld till att flytta hemifrån, skaffa arbete/sysselsättning och hantera sociala kontakter är ett stort och ofta ett svårt steg. Jag och mina kollegor möter många unga med intellektuell funktionsnedsättning som lider av psykisk ohälsa.

Förhoppning att Är du vuxen nu? med arbetsbok ska bidra till att ungdomarna ska bli bättre rustade att möta arbets- och vuxenlivet.”

Användning

Är du vuxen nu? kan användas både nationella program och individuella program. (Kopplingar till läroplan och kursplaner se nedan)

Vid användande av materialet i individuella programmet kan läromedlet behöva anpassas. Textavsnitt kan var alltför abstrakta. Likaså kan frågeställningar i arbetsboken vara svåra att diskutera.

I de nationella programmen ryms läromedlet i framför allt inom ämnen som samhällskunskap och svenska. Det finns också kurser där material kan användas tex Arbetslivets villkor och Hälsa.

I flera av referensgrupperna som testat detta läromedel har lärare inom olika ämnen valt att samarbeta eftersom innehåller spänner över flera områden.

Så här kan lektionerna se ut

Är du vuxen nu? består av 15 kapitel. Utgångspunkten är att varje kapitel motsvarar ett lektionstillfälle.

Här kan det behövs en viss flexibilitet. Kanske väcker ett kapitel många frågor och behöver samtalas om vid flera tillfällen.

I referensgruppen fanns elever som inte kunde vänta på nästa kapitel. Där lästes hela boken och gruppen återvände därefter till arbetsboken och de uppgifter som finns där.

Som tidigare nämnts kan en del kapitel vara svåra för elever som läser ämnesområden att diskutera och reflektera kring.

Det finns fyra olika typer av arbetsuppgifter som återkommer i arbetsboken.

Berätta

Reflektera

Ta reda på

Bra att veta (denna får eleven genom faktaruta)

Prata i grupp

Arbetsuppgifterna görs i grupp med lärare som samtalsledare men kan också göras en mot en - där en person är lärare eller elevassistent.

Uppgiften Ta reda på kan med fördel utvidgas till att bjuda in en gäst som kan prata mer om det aktuella ämnet. Vidare kan studiebesök anordnas till exempel på olika former av boenden, dagliga verksamheter, Arbetsförmedling.

Här följer några av författarens tankar kring varje kapitel och vad du som lärare kan tänka på.

1 Vilken fest!

Temat för detta kapitel är vad det innebär att vara vuxen. Eleverna får här reflektera över vad som känns roligt med allt att bli vuxen men även diskutera var svårigheterna i vuxenlivet kan finnas.

2 Första veckan på jobbet

Detta kapitel handlar om att vara ny på jobbet.

Det handlar också om skillnaden mellan att ha en anställning (ett arbete) och ha en sysselsättning (daglig verksamhet). Ibland används arbete om både daglig verksamhet och en anställning. Det kan skapa osäkerhet och otydlighet i samtal. I boken har vi medvetet valt att använda ordet arbete för personen med anställning och för personen med en lönebidragsanställning. De som har daglig verksamhet har en sysselsättning. Ordet jobb har används i båda sammanhanget.

I andra kapitlet kan samtal kring Försäkringskassan och relaterade bidrag påbörjas. Det är förstås viktigt att inte värdera de olika formerna av inkomst. Albins pappa är idag inte ensam om att vara nedlåtande mot människor som tar emot bidrag.

3 Albin får sin första lön

I det tredje kapitlet får Albin lön medan Henke får habiliteringsersättning. Många som kommer till daglig verksamhet förväntar sig en lön men får ju habiliteringsersättning. Vad är skillnaden? Här finns också en tanke om att ta upp de andra inkomster som finns för den som har en sysselsättning inom daglig verksamhet och som söks genom Försäkringskassan.

Vad innebär det att ha en anställning alternativt en sysselsättning på en daglig verksamhet? Vilka olika krav ställs på personerna i boken?

4 Henke och Simon fikar

I samband med det här kapitlet kan en presentation av LSS genomföras med betoning på sysselsättning och boende. Här kan också samtal ske om hur insatser kan sökas.

Samtal kring vad lagstiftningen innebär för eleverna kan återkomma i samband med andra kapitel.

5 Henke får pengar

Efter att ha läst det femte kapitlet finns det möjlighet att ytterligare reflektera över skillnader och likheter mellan sysselsättning och anställning samt att prata om var pengarna jag behöver kommer ifrån.

Vilka krav ställs på en daglig verksamhet respektive en arbetsplats? Kan jag leva upp till kraven som ställs på en person med anställning?

6 Henke träffar Jamila

Här presenteras Arbetsförmedlingen och stöd de kan erbjuda, bland annat lönebidrag.

7 "Det brukar bli bra ändå"

Nu närmar vi oss samtal kring svåra ämnen. Vad behöver vi människor för att må bra? Vad är det för skillnad mellan Henkes mammas och Albins pappa förhållningssätt? Vad får det för konsekvenser?

8 Albin blir uppsagd

Varför blir man uppsagd? Här finns tillfälle att återkomma till vad som krävs på en arbetsplats respektive daglig verksamhet. Vad tycker eleverna? Gjorde Albins pappa rätt? Hur tänker en arbetsgivare? Vad händer om man blir arbetslös? Och hur hanterar man stress?

Ps
Och nej, man får inte sparken från en daglig verksamhet men man kan byta daglig verksamhet om man inte trivs, om uppgifterna är för lätta eller för svåra eller om man av någon anledning inte trivs.

9 "Jag mår inte bra"

Efter detta kapitel behöver du som lärare vara extra uppmärksam på elevernas tankar kring att inte "må bra". Finns det ett nätverk kring eleven som kan möta upp efter lektionen och har eleverna kännedom vart de ska vända sig om man själv mår dåligt eller om någon man känner gör det?

10 Gänget går på bio

Att ha vänner är viktigt i livet. Ensamhet kan vara ett stort problem för många. Därför är det bra att prata om hur Henke och hans kompisar ställer upp för varandra. I kapitlet finns diagnoserna autism och intellektuell funktionsnedsättning nämnda. Syftet är inte att placera någon i ett fack utan att bidra till att eleverna får bättre kunskap om sig själva - med andra ord självinsikt. Om man vet vilka förmågor man har kan de tas tillvara. Om man vet vad som kan vara svårt är det lättare att be om hjälp och att ta emot hjälp.

11 Tjejerna ska jobba utomlands

Att vara som alla andra och att ha samma rättigheter som alla andra kan ibland bli skapa dilemman. Även i det här kapitlet där det finns möjlighet att samtala om möjligheter och hinder.

12 En glad nyhet

Jamila och Sofia drömde om att jobba utomlands och gavs möjlighet att prova. För många andra är daglig verksamhet mer realistiskt. Men drömma kan man ju. Vad har eleverna för drömmar? Hur uppfattar eleverna möjligheten att förverkliga drömmarna? Kan man förverkliga sin dröm inom daglig verksamhet? Hur skulle dina föräldrar tänka om det gjorde vad du drömmer om.

13 En olycka på Rosens kondis

I det här kapitlet möter Henke Sofia som berättar om resan till Spanien och vad som gjorde att det inte riktigt fungerade som de trott. Här kan man samtala med eleverna om vad de tycker är svårt när de ska arbeta (i skolan) och hur det kan påverka ens situation i både skola och arbetsliv. Vad krävs egentligen för att du ska kunna få en anställning? Ibland händer saker man inte väntat sig, som i slutet av kapitlet. Ibland kan de händelserna bli en möjlighet att visa vad man kan. Hur viktigt tror eleverna att det är?

14 Jamila bestämmer själv

Det kan inte nog förtydligas hur viktigt det är att förmedla kunskap om vad självbestämmande är. Lagar som LSS kräver att insatser ska grunda sig på varje persons rätt till självbestämmande och integritet. Det innebär att eleverna, när de är vuxna har rätt att påverka vilket stöd de får och hur det utformas.

15 Visst är vi vuxna!

I sista kapitlet vill jag få fram att man kan vara vuxen på sitt eget vis. Vad anser eleverna är tecken på att man är vuxen?

Läromedlets kopplingar till Anpassad gymnasieskolas läroplan (Lgyan25) och exempel på relevanta kurser

Nedanstående texter är hämtade från läroplanen. Du hittar hela läroplanen på Skolverkets hemsida.

1 1. Skolans värdegrund och uppgifter

Anpassade gymnasieskolans uppdrag

Huvuduppgiften för anpassade gymnasieskolan är att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska tillägna sig och utveckla kunskaper. Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor, som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet.

Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja att pröva och omsätta idéer i handling och att lösa problem.

Eleverna ska utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och att arbeta både självständigt och tillsammans med andra. Anpassade gymnasieskolan ska bidra till att alla elever utvecklar kunskaper och förhållningssätt som främjar entreprenörskap och företagande.

Utvecklingen i yrkeslivet innebär bland annat att det behövs gränsöverskridanden mellan olika yrkesområden och att krav ställs på medvetenhet om såväl egen som andras kompetens. Detta ställer i sin tur krav på skolans arbetsformer och arbetsorganisation.

Kunskaper och lärande

Elevernas kunskapsutveckling är beroende av om de får möjlighet att se samband. Skolan ska ge eleverna möjligheter att få överblick och sammanhang. Eleverna ska få möjlighet att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper.

Skolan kan inte ensam förmedla alla de kunskaper som eleverna kommer att behöva. Det väsentliga är att skolan skapar de bästa samlade förutsättningarna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. I det sammanhanget ska skolan ta till vara de kunskaper och erfarenheter som finns i det omgivande samhället och som eleverna har från bl.a. arbetslivet. Den värld som eleven möter i skolan och det arbete som eleven deltar i ska förbereda för livet efter skolan.

2. Övergripande mål och riktlinjer

I de övergripande målen anges de kunskaper samt de normer och värden som alla elever bör ha utvecklat när de lämnar utbildningen. Målen anger inriktningen på utbildningen.

Mål

Det är skolans ansvar att varje elev i anpassade gymnasieskolan ges möjlighet till förberedelse för etablering på arbetsmarknaden.

Det är även skolans ansvar att varje elev efter genomförd utbildning i anpassad gymnasieskola utifrån sina förutsättningar

- har tillägnat sig kunskaper i de ämnen eller ämnesområden som ingår i studievägen och kan använda dessa i samhällsliv, arbetsliv, för fortsatta studier och i vardagsliv,
- formulera, analysera och pröva antaganden samt lösa problem,
- reflektera över sina erfarenheter och sitt eget sätt att lära,
- har kunskaper om samhälls- och arbetsliv,
- har utvecklat sin förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv.

Det är skolans ansvar att varje elev efter genomförd utbildning på ett individuellt program har nått så långt som de individuella förutsättningarna medger i förhållande till de ovan angivna målen.

Utbildningsval – arbete och samhällsliv

Skolan ska nära samverka med de obligatoriska skolformerna, kommunal vuxenutbildning, yrkeshögskolan, folkhögskolor, arbetslivet och med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av ämnen inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse. Arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolan och eleverna.

Mål

Skolans mål är att varje elev utifrån sina förutsättningar

- utvecklar sin självkänedom och förmåga till studieplanering,
- självständigt eller med stöd kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha,
- har viss kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde, samt om möjligheter till fortsatt utbildning, praktik och arbete, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och yrkesliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning,

- bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrkesområde,
- informera och vägleda eleverna inför deras val av ämnen, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund,
- i informationen och vägledningen utnyttja de kunskaper som finns hos eleverna, hos skolans personal och i samhället utanför skolan,
- i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång,
- i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, samverkan med kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning, kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare, folkhögskolor, yrkeshögskolan och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt en förberedelse för yrkesverksamhet och fortsatt utbildning,
- studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida yrkesområde och fortsatta studier,
- skolan ger varje elev stöd vid det arbetsplatsförlagda lärandet,
- skolan ger varje elev stöd inför övergången till arbetslivet,
- så långt som möjligt stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen,

Kurser

Det finns flera kurser i anpassad gymnasieskola där läromedlet ÄR du vuxen nu? kan användas. Ett exempel är Arbetslivets villkor som ingår i ämnet Samhällskunskap. Innehåller är bland annat:

- Olika branscher och yrken i samhället.
- Olika sätt att söka arbete, till exempel genom arbetsförmedlingen och kontakter.
- Arbetsansökningar. Presentation av kunskaper och erfarenheter i samband med dessa, till exempel att skriva ett cv. Förberedelser inför en anställningsintervju.
- Lagar och andra bestämmelser inom arbetslivet, till exempel frågor om arbetsrätt och diskriminering.
- Miljöfrågor och säkerhetsfrågor inom elevens valda yrkesområde och vid arbetsplatsförlagt lärande.

Mer om olika kurser finns på Skolverket hemsida.

Ur Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Artikel 27

Arbete och att ha något att göra

Staterna säger ja till att personer med funktionsnedsättning har rätt till arbete som andra. De ska få lön och kunna leva på sitt arbete.

De ska kunna arbeta på arbetsplatser där andra arbetar och som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Det ska finnas lagar som ger personer rätt att vara kvar på sitt arbete även när de har fått en funktionsnedsättning.

Staterna ska göra detta:

- Staterna ska förbjuda diskriminering på grund av funktionsnedsättning när det gäller alla olika slags arbeten, anställning, att ha kvar sin anställning och se till att arbetena är säkra och inte farliga.
- Personer med funktionsnedsättning ska ha samma rätt som andra till arbeten som är rättvisa och bra. Alla ska ha samma möjligheter och samma lön för samma arbete. Ingen ska bli mobbad.
- Personer med funktionsnedsättning ska ha samma rättigheter i fackföreningar som andra.
- Personer med funktionsnedsättning ska få hjälp att välja yrke, utbildning till yrken och få stöd av arbetsförmedlingen som andra.
- Personer med funktionsnedsättning ska kunna få anställning och få bättre jobb och kunna få tillbaka sitt gamla jobb.
- Personer med funktionsnedsättning ska kunna starta företag.
- Staten ska anställa personer med funktionsnedsättning.
- Företag ska anställa personer med funktionsnedsättning och det ska finnas regler mot att anställda behandlas sämre än andra på grund av att de har en funktionsnedsättning.
- Staterna ska ge stöd och bidrag till företag så att de kan anställa personer med funktionsnedsättning.
- Arbetsplatserna ska vara anpassade för personer med funktionsnedsättning, som arbetar där.
- Personer med funktionsnedsättning ska kunna byta arbete för att lära sig mer.
- Det ska finnas planer för hur personer med funktionsnedsättning kan få rehabilitering för att kunna ha kvar sitt arbete eller börja arbeta igen.
- Staterna ska se till att personer med funktionsnedsättning inte ska bli tvingade att arbeta eller att arbeta utan lön.

Den lättlästa versionen är hämtad från Myndigheten för delaktighet.
Där finns också hela konventionen.